

5. Тульчинська С. О., Солосіч О. С. Концептуальні засади забезпечення економічної безпеки підприємництва в умовах воєнного стану. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. № 3(79). С. 97–102.

6. Чайкіна А. Особливості інтеграції ризик-менеджменту в систему управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1337>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-302-9-76>

Бортніков Г. П.,

*кандидат економічних наук,
провідний науковий співробітник
Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»
м. Київ, Україна*

Любіч О. О.,

*доктор економічних наук, професор,
віце-президент
Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»
м. Київ, Україна*

МОДЕЛЬ БАНКУ РОЗВИТКУ ДЛЯ УКРАЇНИ

Необхідність створення державного банку розвитку (далі ДБР) обумовлена двома причинами: по-перше, унікальною роллю такої установи у стимулюванні економічного зростання; по-друге, прогалинами у забезпеченні потреб національних підприємств і домогосподарств у фінансуванні. В умовах воєнного стану роль у забезпеченні фінансової стабільності державних банків зростає, а внесок банку розвитку у підтримку економіки є вирішальним.

Можливості для створення такої установи в Україні полягають у збігу кількох факторів:

1) наявність чотирьох великих державних банків з портфелями кредитів за різними державними програмами підтримки бізнесу і домогосподарств;

2) ефективна робота державної установи «Фонд розвитку підприємництва» із використанням бюджетних асигнувань, міжнародної технічної допомоги та кредитів;

3) наміри Уряду за підтримки міжнародних фінансових організацій трансформувати модель бізнесу і структуру власності державних банків;

4) доступ України до цільового фінансування за кошти міжнародних організацій відновлення економіки, підтримки підприємництва, соціальних проектів;

5) накопичений міжнародний досвід успішного створення банків розвитку після глобальної фінансової кризи у країнах з різним рівнем розвитку економіки.

Враховуючи інтеграцію України в ЄС, доцільно реалізувати найбільш прийнятну модель бізнесу ДБР на основі узагальнення інформації про діяльність таких установ у Австрії, Болгарії, Боснії і Герцеговіні, Греції, Ірландії, Німеччині, Норвегії, Польщі, Словаччині, Словенії, Угорщині, Франції, Чехії, Хорватії. Для України найбільш близька модель бізнесу ДБР, що функціє поряд з незалежним від нього державним експортно-імпортним банком або агентством підтримки експорту. В багатьох країнах ДБР виконує функції експортно-імпортного банку, але Укресімбанк для цього не готовий в інституційному плані.

Слід врахувати, що у багатьох країнах світу функціонують два і більше ДБР (Франція, Австрія, Індія, Китай) або існують лише спеціалізовані ДБР для підтримки малого і середнього бізнесу (Велика Британія, Канада), або ДБР орієнтовані на підтримку приватного підприємництва в країнах, що розвиваються та перехідної економіки (Нідерланди – FMO, Німеччина – KfW, Австрія – OeEB), або універсальні фінансові установи розвитку (наприклад, Норвегія – Norfund, Італія – CDP Development Finance, Франція – Proparco).

ДБР показали себе загалом ефективним інструментом національних стратегій розвитку і допомогли гнучко подолати основні провали ринку.

Слід визнати, що в залежності від регіону та фази розвитку конкретної країни міжнародними експертами виявлені негативний вплив високої частки ринку ДБР на зростання в країнах з низьким ступенем фінансового розвитку та низькою інституційною якістю, проте визнано, що більша державна власність у банківському секторі пов'язана зі швидшим зростанням і що інституційні чинники важливіші, ніж походження капіталу. Такі випадки траплялися у минулому, але мають місце в сьогоденних умовах, наприклад, з ДБР Монголії. Теза про провали держави (або провали уряду) дуже часто

є результатом навмисного перебільшення негативних аспектів. Деякі критики заявляють про брак прозорості, припущення привілеїв для певних промислово-торговельних груп з боку ДБР, а також підкреслюють той факт, що кредити ДБР мають високий рівень субсидій, що викривлює конкуренцію.

Дискусію про банки розвитку необхідно помістити в контекст ширшої дискусії щодо бажаної природи та структури фінансового сектора. Протягом трьох десятиліть після Другої світової війни фінансовий сектор функціонував досить добре, особливо в розвинених країнах світу. Було створено національні та багатосторонні банки розвитку, які вважалися такими, що виконують важливу роль у розвитку. Приватні вітчизняні фінансові сектори були відносно невеликими та досить жорстко регульованими. Однак існували політичні занепокоєння щодо того, що «фінансово придушені» системи, як їх тоді помилково називали, були неефективними.

У рамках концепції ефективного фінансового ринку взагалі існування державних фінансових установ, таких як банки розвитку, розглядалося як негативне. Як наслідок, банки розвитку зазнали критики – справедливо, але переважно несправедливо – і їхня роль була різко зменшена в багатьох країнах, що розвиваються. Альтернативний теоретичний підхід наголошує на кредитному раціонуванні, яке описує ситуацію, за якої, навіть коли агенти готові платити вищу відсоткову ставку, щоб отримати кошти для фінансування своїх інвестицій, приватні банки можуть відмовити у фінансуванні. Банки розвитку надають кредити, недоступні у секторі приватного фінансування. Цей підхід пов'язаний з теорією провалів ринку на фінансових ринках, згідно з якою кредитне обмеження виникає через недосконалу інформацію, що заважає фінансовим ринкам ефективно функціонувати. Такі банки повинні максимізувати свій вплив на розвиток, а не орієнтуватися на прибуток, по ряд з цим забезпечуючи певну прибутковість. ДБР не конкурує з комерційними банками, а доповнює їх, виступає партнером, оскільки призначений для усунення т. з. «провалів ринку».

Провали ринку у фінансовому секторі важко порівнювати з провалами держави, оскільки відсутні кількісні вимірювання. Користь для економічного зростання від державного втручання перевищує можливі негативні наслідки. Головне, щоб державні банки розвитку працювали в умовах належного регулювання, забезпечення прозорості і механізму попередження зловживань та політичного тиску на бізнес.

Для застосування в Україні передового світового досвіду, доцільно зосередитися на успішних прецедентах, коли банки розвитку є належно керованими організаціями з високопрофесійним персоналом і чітким

мандатом. Отримання прибутку не є головною метою діяльності ДБР. Акцент у кредитно-інвестиційних операціях ДБР полягає у підтримці підприємств, галузей, регіонів та домогосподарств, які мають обмежений доступ до фінансування через підвищений ризик або масштаби бізнесу.

Вирішення стратегічних завдань національної економіки шляхом активізації інвестиційної діяльності кредитних інститутів вимагає дієвої участі держави. Основне завдання механізму фінансування через інститути розвитку полягає в тому, щоб розподілити ризики між державою й бізнесом, і використовувати ринкові стимули для ефективної реалізації проекту.

Банки розвитку є інструментом державної економічної політики і відіграють важливу роль у реалізації її стратегічних напрямків. Створення банків розвитку з державним капіталом спрямоване на більш активну участь держави в проведенні структурної економічної політики шляхом масштабних інвестицій у пріоритетні галузі економіки. Значення діяльності банків розвитку визначається не лише істотними обсягами інвестицій, але й спрямуванням їх під контролем держави в сектори економіки, що мають стратегічне значення для подальшого її розвитку, що сприяло б прогресивній структурній перебудові національної економіки. Відтак особливо ефективними банки розвитку є в умовах відновлення, перебудови, модернізації економіки, коли необхідна концентрація ресурсів для вирішення ключових завдань.

Створення й діяльність банків розвитку не суперечать принципам ринкової економіки. Зокрема, Європейська комісія, що виступає за послідовне зниження ролі державного регулювання економіки, визнає виправданість і законність існування таких банків як інструмента економічної політики держави в умовах ринкових відносин.

Не створюючи конкуренції комерційним банкам, вони покликані усувати відставання в економічному розвитку регіонів, фінансувати структурну політику й тим самим сприяти поступальному зростанню національної економіки. При цьому ступінь участі держави в інвестиційному процесі визначається сформованістю та дієвістю ринкових механізмів.

ДБР можуть бути зосереджені на одному з пріоритетних для конкретної економіки напрямках (підтримка малого і середнього бізнесу, домогосподарств з низькими доходами, інновацій, стартапів, інфраструктурних проєктів або кліматичного фінансування) – спеціалізована установа, але на комбінації усіх зазначених

бенефіціарів, що обмежені у доступі до фінансування приватним сектором – як багатопрофільна установа.

Список використаних джерел:

1. Mazzucato M., Penna Caetano C. R. National Development Banks and Mission-Oriented Finance for Innovation. – November 2018. – Oxford Scholarship Online. URL: <https://policynetwork.progressivebritain.org/wp-content/uploads/2017/08/Mission-oriented-finance-for-innovation.pdf/>

2. The role public national development banks play in the structural transformation of developing countries. URL: https://unctad.org/system/files/information-document/BRI-Project_policy-brief-01_en.pdf

3. 2017 Survey of national development banks. World Bank. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/977821525438071799/pdf/2017-Survey-of-National-development-banks.pdf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-302-9-77>

Бортніков Г. П.,

*кандидат економічних наук,
провідний науковий співробітник
Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»
м. Київ, Україна*

НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ПЕРЕХОДУ ДО КОНЦЕПЦІЇ СТАЛИХ ФІНАНСІВ

Перехід до сталих фінансів від класичної парадигми фінансів відбувається в інвестиціях та банківському бізнесі на глобальному рівні. Цінність інвестицій розглядається з точки зору досягнення позитивних екологічних і соціальних наслідків. Відповідно, усі проекти та сектори економіки, які не дають зазначеного ефекту, виключаються з кола пріоритетів. Незважаючи на те, що поняття «сталі фінанси» охоплює три компоненти (екологічні, соціальні, управлінські), на практиці головна увага приділена «зеленому» фінансуванню, а в цьому напрямку акцент зроблений на кліматичному фінансуванні, що вужче за змістом, із зосередженням на чистій енергетиці і боротьбі з потеплінням клімату. На наш погляд виглядає однобічним акцент на кліматі, без належної уваги захисту навколишнього середовища.